

KÖNYVSZEMLE

***A közösségépítő lelkész. Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Szerkesztette Szabó Lajos. Luther Kiadó, Budapest, 2010. 301 old.**

A lelkészképzés, de az egyházi élet szempontjából is rendkívül hasznos könyvet jelentetett meg 2010 karácsonya előtt a Luther Kiadó. Szabó Lajos gyakorlati teológus, egyetemi tanár jól érzett rá arra, hogy szükséges végre összegezni azt az elméleti és gyakorlati tudást, amely a gyülekezetépítő egyházi emberek áldásos munkája kapcsán az idők folyamán felhalmozódott, s amelyről leginkább a „tűzvonalban” lévők – lelkészek, tanárok, esperesek, püspökök, teológiai hallgatók – tudnak hitelesen beszélni.

Érzésünk szerint: ez a könyv folytatása, vagy inkább: tíz év utáni át gondolása, modernebb kiteljesítése a *Mérgelen a lelkész*, szintén Szabó Lajos által 2000-ben kiadott, a *Gyülekezetpedagógiai füzetek* – sorozatban megjelent könyvben foglaltaknak, amelyben egy konferencia előadói próbálták meg ki-cövekelni a lelkészképzésre és a lelkészi hivatásra vonatkozó követendő alapelveket. Egy évtized után ideje volt tehát a tapasztalatok egybegyűjtésének és a tanulságok megfogalmazásának.

Már a Szabó Lajos által írt *Előszó*-ban felmerül a kérdés, hogy mitől is függ egy gyülekezet elevensége és élet-

revalósága. A kérdésre a válasz legtöbbször arra egyszerűsödik, hogy hát „kell egy jó lelkész”, akinek minden képessége megvan ahhoz, hogy mozgassa az embereket, és friss lendületet vigyen a gyülekezetek életébe. Ez sok esetben így is van, de egyre több olyan példát is látunk, amelynek nyomán a „jól induló” lelkész lelkesedése néhány év múltán alábbhagy, megjelennek életében a kiegészés tünetei, és gyakran még a valamikor csodálatosnak tűnő lelkészi pálya elhagyására is kényszerül. Kell tehát még valami, ami a hagyományosnak mondott, inkább elmélet-központú lelkészképzést kiegészíti, és amelynek nyomán a lelkészjelöltek jobb rálátást nyernek a gyülekezetek belső dinamikájára, és világosabbá válik önnön feladatuk is. Ez a „valami” nem más, mint az a gyülekezeti közösség, amely a lelkésszé válás folyamatának igen fontos helyszíne. Ennek e gyülekezeti közösségnek a megismerése, a vele és érte való élés lehetősége kell a lelkészjelölteknek ahhoz, hogy szembesüljenek a lelkészi pálya örömeivel és árnyoldalaival, és ott váljanak jó gyülekezetépítő lelkészekké.

A könyv egyik nagy érdeme az, hogy a tapasztalataikat összegzők nem értenek egyet azzal a „hagyományos” elképzeléssel, hogy a gyülekezet fellendüléséhez elég egy jó lelkész – sokkal inkább azt hangsúlyozzák, hogy a jó lelkész csak megfelelő munkatársakkal közösen tud minőségi gyülekezetépítő munkát végezni. Jól látja a szerkesztő Szabó Lajos: „Egy új típusú és dinamikus gyülekezetben a közösségépítés vált mára a fő szolgálati területté minden résztvevő számára”, és ez lelkészeknek és gyülekezeti tagoknak közös munkájaként valósulhat meg. Ezért is ajánlja a könyvet lelkészjelölteknek tananyagként, gyülekezeti tagoknak pedig inspiráló olvasmányként.

A könyv öt fejezetből áll, és a benne lévő tanulmányok a lelkészképzéssel kezdődően, a lelkészi élet fordulópontjain és fő tevékenységein át, a gyülekezeti élet fő kérdéseivel foglalkoznak. Kiváló ötlet volt az, hogy minden fejezet elején olvasható egy-egy – a szerkesztő által írt – vastagított szedésű szöveg, amely a fejezetben található tanulmányokhoz ír bevezető szöveget, és ezzel a fejezetben lévő gondolatokat egységben láttatja. Minden tanulmány elején olvasható egy, a szerzők által írt szöveg, a tanulmányban foglaltak iránti érdeklődést felkeltő összefoglaló szándékkal.

Az első fejezet a *Kontextusban a képzés* címet viseli, és három tanulmány alapján világossá teszi, hogy a 21. században szükség van egy új típu-

sú missziói kompetencia elsajátítására, és ez nem más, mint az emberek közötti jelenlét áldásos megélése. Az a minden egyházat érintő kérdés merül fel, hogy mit lehetne tenni azért, hogy egyre többen kerüljenek kapcsolatba a gyülekezeti életformával? – A válaszok többfélék: Vannak, akik azt mondják, hogy nem szükséges újítani, csak intenzívebben kellene a megszokott tevékenységeket végezni; mások úgy gondolják, hogy a hagyomány gátolja az eredményességet, és az egyházban szükség van új formák megjelenésére, mert ezekre az emberek is fogékonyak. Vannak, akik azt képviselik, hogy a régi értékeket megtartva, és új értékeket bátran vállalva lehet a közösségeket megújítani. A tanulmányok szerzői ez utóbbi mellett foglalnak állást: a népegyházi életforma mellett szükség van egy új típusú, családias, bizalmat sugárzó, erős missziói lelkiségre, amely megújíthatja közösségeinket.

Ebben a kontextusban a lelkészképzésnek is át kell alakulnia, hiszen a gyülekezetek elvárhatják a lelkészjelöltektől, hogy tudásukat ne csak a teológia padjai között, hanem az emberek közötti jelenléttel is bővítsék. Ezt ismerte fel a Magyarországi Evangélikus Egyház, amikor egy évtizeddel ezelőtt bevezette azt a képzési formát, amelynek alapján a teológiai hallgatók hatodéves korban egy évet gyülekezetben töltenek gyakornokként, hogy a valós gyülekezeti életben szerzett tapasztalattal egészítsék ki lelkésszé válásuk

folyamatát. A teológus hallgatók úgynevezett „mentorok” irányítása alatt állnak, akik az erre a tisztségre pályázó gyülekezetek lelkészeiből verbuválódnak. A tanulmányok a képzésnek ezzel az új formájával foglalkoznak – a tíz év tapasztalatával rendelkező mentorok írják saját önértelmezésükről és a lelkészjelöltekkel való személyes, szakmai és gyülekezeti kapcsolatokról. Bibliai előképként a Sámuel és Saul, Mózes és Józsué vagy Pál és Timóteus kapcsolatát említik, ezeket vetítve ki mai, konkrét élethelyzetekre.

Ez a fejezet a mi lelkészképzésünk szempontjából is igen lényeges, hiszen 2009 óta a Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara is bevezette a képzésnek hasonló formáját – a IV. évet végzett teológiai hallgatók gyakornoki kinevezést kapnak, és mentor szakmai felügyelete mellett végeznek kétéves szolgálatot különböző gyülekezetekben és munkaterületeken. A tanulmányok olvasása rendjén ismerős helyzetek köszönnek vissza, nagy öröm az evangélikus hittestvérek gyakorlatából tanulni, és az ő tapasztalataik alapján saját képzési programunkat még jobbat tenni!

A második fejezet *A lelkészi élet csomópontjai* címet viseli, és négy olyan tanulmányt tartalmaz, amelyek megmutatják a lelkészi hivatásban fellelhető spiritualitás megélésének lehetőségeit, de a lelkészi munka közben felmerülő válságokból való kilábalás útjait is. A pályakezdő lelkész megtud-

hatja, hogy mit érdemes időben elolvasni és megszívlelni, „a 21. század lelkésze”, aki sokkal inkább hasonlít ma egy cég menedzserére, mint egy nemes értelemben vett tanítványra, a szolgálathoz szükséges belső erőforrások – csend, család, gyülekezet, testi-lelki egészség stb. – felkutatásához kap ösztönzést. Az egyik tanulmány a lelkészi élet krízishelyzeteit vizsgálja, és helyzetelemzés nyomán, megoldási lehetőségeket is kínál, többek között az ún. „önsegítő csoportok” létrehozása révén. Egyértelmű, hogy a lelkésznek szüksége van egy megtartó közösségre, és emellett az ún. „szupervizori kísérésre”, hogy ha a megfeszített munkatempó mellett úgy érzi, hogy „nincs embere”, és emiatt meghasonul, konfliktusba keveredik önmagával, egyházzal vagy éppen hivatásával, akkor tudja, hová kell fordulni segítségért. A fejezet utolsó tanulmánya azokhoz szól, akik konfliktusban élnek, vagy éppen konfliktusokat szeretnének megelőzni, és „az egymás felé vezető utakat” próbálják felfedezni, hogy a szolidaritás eszközével és megfelelő kommunikációval közösséget építsenek.

A harmadik fejezet a sajátos *lelkészi kompetenciákat* mutatja be, rendkívül gyakorlatias módon. Az első a missziói lelkület, amelynek segítségével embereket lehet megszólítani és bekapcsolni az egyházi vérkeringésbe. A második a lelkigondozói készség, amelynek állandó fejlesztése szükséges ahhoz, hogy alkalmasak legyünk a fáj-

dalmat hordozó lelkek gyógyítására. Tanulható készségekről van itt szó, amelyeket a kazuális szolgálatok elő- és utóéletében mélyíthetünk el. A következő kompetencia a prédikálás/igehirdetés készsége, amely szintén tanulható. Minden lelkész számára ismerős a rögzös út, amely a textustól a prédikáció felé vezet, és amely a közösségen át úgylalad, hogy megérinti a hívek lelkét. Tapasztalattól tudjuk, hogy a prédikálás igen erős közösségépítő cselekedet, és így az a feladata, hogy az evangéliumot, „a jó hírt” közvetítse, amely aztán az egyszerű hallgatókból gyülekezetet, közösséget formál.

„A hit továbbadásának” a készségével foglalkozik egy másik tanulmány, amelyet elsősorban valláspedagógiai értelemben, a gyermekek, ifjak és felnőttek tanítása, képzése és nevelése révén képzel el, olyan munkafolyamatként, ahol hangsúlyos szerepe van a keresztény értékrend szerint élő családnak. Ebben a nevelői munkában fontos szerepe van a gyülekezeti közösségnek is, ahol az „egymás terhére hordozzátok” tanítását gyakorlatban is látni lehet, és életformává lehet tenni. A felnőttek „hitoktatása” valójában azokban az élethelyzetekben történik, amelyekben lehetőség nyílik arra, hogy újra meg újra átgondolhassák életüket a hit szempontjából, és azt is megtapasztalják, hogy Isten miként formálja életüket – mondja a tanulmány szerzője.

A különböző lelkészi kompetenciák gyakorlása fölveti azt a kérdést, hogy

miben mérhető – ha egyáltalán mérhető – a lelkészi munka. A mérés célja sohasem az ítélezés, hanem a visszacsatolás, amelynek eredménye a hatékonyabb, minőségi lelkészi munka.

A negyedik fejezet címe *Lelkészi tevékenységek a gyülekezetért* a klasszikusnak mondott lelkészi munkaterületek – családlátogatás, kazuális szolgálatok, szeretetszolgálat – rejtelmeibe avat be. Ezekben egyrészt felellhető a hagyományos lelkészi munka minden eleme, de az új útkeresésnek szellemében az is terítékre kerül, hogy milyen módszerekkel és hozzáállással lehet a gyülekezeteket manapság vezetni. A hívek pásztorolásának, a gyülekezetekhez tartozó családok rendszeres látogatásának „lelkészi életformává” kell válnia. Gyakorlati tanácsokat, útmutatásokat kapunk arra nézve, hogyan is lehetne lelkészi tevékenységeinket hatékonyabban végezni. Az élet mérföldköveinél – születés, házasság, halál – csak jézusi lelkülettel állhatunk meg, az evangéliumot hitelesen, közösséget építő szándékkal kell hirdetnünk. A szeretetszolgálatban akkor leszünk hatékonyak, ha a „kezek evangéliumát” Jézusra, mint példaképre tekintve, végezzük. Azt is világossá tesszük, hogy gyülekezet- és egyházépítő munkánkat hatékonyabban végezhetjük, ha a rendszerszemléletű gondolkodásmódot sajátítjuk el, és az eddigi partikuláris szemléletmódot felcseréljük egy új paradigmára, mely által az egyházra mint egészre, mint fejlődő rendszerre tekin-

tünk. A gyakornoki évüket töltő teológusok ezt a szemléletmódot, és az ennek szellemében történő gyülekezetvezetést a mentoruktól tanulhatják meg, aki „testvérként”, jó és hiteles példájával állít elébük követendő mintát.

Némileg elüt a fejezet egységet képező tanulmányaitól az a Gáncs Péter „nyugalmazott püspök” által jegyzett írás, amelyben az egyházi/püspöki vizitáció teológiai hátterét, bibliai alapjait és történetiségét vizsgálva olyan szemléletmódot sugall, mely szerint a vizitáció elsősorban nem válságkezelésre, nem a jelen feltérképezésére hivatott fórum, hanem az egyház jövőképeinek stratégiáját a gyülekezettel közösen megalkotó munkacsoport.

A hatodik, és egyben az utolsó fejezet már címében is – *Közös lépések a növekedésért* – a jövő felé mutat. A hagyományos gyülekezeti élettől idegen, de a modern korban mindennapossá váló fogalmakról és tervekről olvashatunk. A tanulmányok azt az alapállást képviselik, hogy a körülményekre való hivatkozás, a múltba néző nosztalgia helyett ki kell lépni a passzivitásból, és ehelyett kreatív, értékteremtő munkával kell a világban megmutatni magunkat. A szerzők arra biztatnak, hogy az ún. információs társadalom korában használjuk bátran a modern kommunikáció eszközeit, és általuk is hirdessük az evangéliumot. Arra ösztönöznek, hogy a közösség építésének érdekében, tudatosan és tervszerűen munkálkodjunk, használva a „modern menedzs-

ment” eszközeit. Az egyház gazdasági ügyeinek igazgatására kérjük fel a szakembereket, éljünk a pályázatok nyújtotta lehetőségekkel, legyünk jelen a társadalomban, használjuk a média nyújtotta lehetőségeket az általunk képviselt értékek megjelenítésére. Vezessük úgy a gyülekezeteket, hogy megfelelő munkatársakat találjunk az egyes munkaterületekre, törekedjünk a jól összehangolt csapatmunkára, a növekedés érdekében.

Összegezve azt mondhatjuk, hogy a könyv rendkívül hasznos tanításokat és tapasztalatokat közvetít. Azt a célt, amelyet a szerkesztő kitűzött maga elé, mindenképpen elérte: a teológiai hallgatók tananyagként használhatják. A lelkeszi pályán lévőknek olyan segédkönyv, amely által újraértékelhetik eddigi munkájukat, és meg is újulhatnak. Haszonnal forgathatják a könyvet azok a gyülekezeti tagok is, akik az anyaszentegyház hű munkásaiként most még jobb rálátást nyerhetnek a lelkeszi tevékenységek sokrétűségére, és még inkább megérthetik, hogy a gyülekezet vezetése nem egyszemélyes vállalkozás, hanem összehangolt csapatmunka révén lesz eredményes.

A fejezetekben foglaltak felölelik a gyülekezetépítés minden területét. Az egyes részterületeken elmélyülni vágyókat segíti, hogy a tanulmányok végén nemcsak a felhasznált, de a témával foglalkozó ajánlott irodalom is szerepel. Nagyszerű ötlet volt a tanulmányok végére „a közös gondolkodást

és a téma megértését segítő kérdéseknek” a beiktatása! Csak remélni merjük, hogy egy-egy gyülekezetben éppen a téma és a jól irányzott kérdések kapcsán lesz majd alkalom a fejlődés és a növekedés lehetőségeit megvitatni!

Engem a könyv tartalma megerősített abban a meggyőződésben, hogy egyházam jól döntött, amikor a lelkészképzésbe annak reményében iktatta be a gyakornoki éveket, hogy a gyülekezeti életben tapasztalt pozitív minták és lélekerősítő határhelyzetek is hozzájárulnak a lelkészi hivatás alakulásához.

Ajánlom tehát tisztelettel a könyvet nemcsak elolvasásra, hanem elmélyült tanulmányozásra is! Nemcsak az evangélikus, hanem a hazai keresztény egyházakra is érvényes problémákkal és kérdésekkel foglalkozik. Minden egyházban időről időre szükség van

kompetenciáink felülvizsgálatára, szükség van a lelkészi kar szellemi-lelki megújulására, megfelelő gyülekezet-építési stratégiák kidolgozására. A könyv ezekben próbál segíteni: a személyes tapasztalatok és megtett utak azt sugallják, hogy a gyülekezet- és közösségépítés áldásos munkájához akadnak megfelelő emberek, akik megfelelő feltételeket tudnak teremteni ahhoz, hogy aztán „a növekedést Isten adja.” Valójában, gyakorlati teológiai kézikönyvet kaptunk ajándékba – fordítsuk közösségeink hasznára!

A fejezetben található tanulmányok arra törekednek, hogy a lelkészi tevékenységek számbavétele kapcsán mindkét oldal – a lelkészi és a „civil” – is továbbgondolásra alkalmas lehetőségekre lel, és a közös gondolkodásra nyerhet buzdítást.

Koppándi Botond

John A. Buehrens and Rebecca Ann Parker: *A House for Hope. The Promise of Progressive Religion for the Twenty-first Century* (Ház a reménységért. A progresszív vallás ígérete a 21. század számára). Beacon Press, Boston, 2010. 184 old.

2010-ben a bostoni Beacon Press Kiadó gondozásában jelent meg John A. Buehrens és Rebecca Ann Parker közös munkája, a *Ház a reménységért* című kötet. A könyv a szabadelvű és progresszív vallás gondolkodásvilágába nyújt bevezetést.

Rebecca Ann Parker, a Starr King Teológiai Akadémia elnöke, a rendsze-

res teológia-tanszék professzora, felszentelt metodista lelkész, felekezeti hovatartozására nézve egy időben tagja az Egyesült Metodista Egyháznak és az Unitárius Univerzalista Szövetségnek. Több teológiai munka szerzője és társszerzője (*Saving Paradise, Proverbs of Ashes* etc). John A. Buehrens, unitárius-univerzalista lelkész, az ameri-